

Vuoden karjalainen kirja 2017

Karjalan Liitto antoi tehtäväkseni valita Vuoden 2017 karjalaiskirja neljästä vaihtoehdosta. Jokaisesta kirjasta löytyi yllättävän lä-

heisiä yhtymäkohtia omaan elämään ja kirjoja lukiessa mieleen hulmahtivat muistot isästäni, isänäidistä, heidän suvustaan, tavoistaan ja kotitilastaan Vuokselassa – jolla paikalla itsekin, tosin vasta kerran, olen käynyt. Ja myös äitini isästä, joka vuosina 1939–1944 taisteli Kannaksella ja pohjoisemmasakin Summan tarina -kirjassa mainitussa Jalkaväenrykmentti 15 1. pataljoonan ypäjääläiskomppaniassa.

Jussi Salosen, filosofian tohtorin ja Tampereen yliopiston sotahistorian tutkijan Summa tarina on jännittävä kertomus talvisodan taisteluun osallistuneiden miesten kohtaloista ja kokemuksista, jotka jättivät syvät jäljet veteraanien mieleen ja elämään. Kirja etenee kuukausi kuukaudelta, viikko viikolta, päivä päivältä ja tunti tunnilta sotaa edeltäneistä linnoitustöistä torjuntavoittoon ja lopulta rintaman murtumiseen. Kirja on nyt aivan ajan hermolla, kun keskustellaan Tuntemattoman sotilaan uusimman filmatisoinnin autenttisuudesta. Kirjaa lukiessaan lukija voi muodostaa oman mielikuvansa millaista oli tuntikausia kestänyt hirvittävä tykistökeskityksen meteli, kun läsnä oli elämänhalu ja selviytymisen ilo, pelko, tuska, kuolema ja tappaminen.

Sirkka-Liisa Rannan toimittama Sydän Karjalassa on usean kirjoittajan kirjoituksista koottu hienosti kuvitettu ja taitettu teos, jossa hahmotellaan karjalaisen arjen peruskuvaa, kodin ja perheen historiaa, noin vuodesta 1860 toisen maailmansodan jälkeiseen siirtolaisaikaan. Kirja kertoo mm. miten eri puolilla Karjalaa elettiin, millä

Anneli Sarhimaa

Vaietet ja vaiennetut

Karjalankieliset karjalaiset
Suomessa

keinoilla leipä ansaittiin, millainen oli naisten ja miesten työnjako ja miten kotia hoidettiin, miten karjalainen perhekäsitys erosi länsisuomalaisesta, millä tavoin teollistuminen, Pietarin rautatie ja Suomen itsenäistyminen vaikuttivat perheiden elämään ja leivän hankintaan. Idänkauppa ei tyrehtynyt ensimmäistä kertaa Neuvostoliiton romahdettua vuonna 1991. Karjalaiset ovat sopeutuneet vaihtuvien rajojen muutoksiin pitkin maailman sivua. Monipuolinen teos piirtää kattavan kuvan karjalaisuuden historiasta tähän päivään ja opastaa meitä vaalimaan, ylläpitämään ja ymmärtämään sukujemme kulttuuria muuttuvassa maailmassa.

Lahden museoiden tutkimuspäällikön ja Turun yliopiston arkeologian dosentin FT **Hannu Takalan** kirja Puna-armeijan sotasaalisalaotsikollaan Karjalan kulttuurimaisuuden ryöstö 1939-1941 kertoo, mitä tapahtui sodan alle jääneelle omaisuudelle sodan loputtua. Sodasta silmiimme piirtyy kuvia taisteluista, korsuista, kaatuneista, tuhotusta luonnosta, palavista taloista. Suomalaisen omaisuuden kohtalot ovat viime sodista jääneet vähemmälle huomiolle. Teos tuo esiin aiemmin julkaisematonta materiaalia suomalaisista ja venäläisistä alkuperäislähteistä. Mitä puna-armeija katsoi arvokkaaksi kerätä sotasaalisvarastoihinsa, mitä niille tapahtui. Mitkä suomalaiset taideteokset päätyivät Leningradin museoihin. Lisäksi kirja luo katsauksen siihen, miten eri maiden armeijat ovat kohdelleet yksityisomaisuutta ja arvotaidetta sodissa eri aikoina. Koskettavimmat sanat tarkkojen faktojen ja yksityiskohtien jälkeen Takala kirjoittaa lopussa, kirjan jälkisanoina, Viipurin Karjaportinkadulla tapahtuvassa kohtauksessa.

Kuuluisa filosofi **Ludwig Wittgenstein** kirjoitti aikoinaan: ”Siitä mistä ei voi puhua täytyy vaieta”. Muutan sen tässä muotoon ”siitä mistä täytyy vaieta pitää puhua”. Vuonna 1991 näyttelin nuoren maanviljelijä Gauron roolin **Mikko Samulisen** kirjoittamassa ja isäni Paavo Liskin ohjaamassa karjalankielisessä näytelmässä Maaton kansa. En muista varmasti, mutta todennäköisesti näytelmä oli kirjoitettu karjalan kielen eteläkarjalan murteella, koska tapahtumapaikat tässä itäkarjalaisten kansannoususta kertovassa näytelmässä sijoittuivat Porajärvi-Suojärvi-Rukajärvi-akselille. En tainnut silloin nuorena miehenä ennen tuotannon alkua tietää, että isoäitini puhuman Kannaksen murteen lisäksi on olemassa varsinainen karjalan kieli. Moni ei tiedä sitä vielä nytkään. Karjalan kielen tahaton ja tahallinen vaiennaminen eri tahoilta vuosikymmenten ajan on ajanut kielen uhanalaiseksi, ja toimia kielen ja sen mukanaan tuoman kulttuuriperinnön elvyttämiseksi on syytä tehostaa. Tutkija **Anneli Sarhimaan** kirja *Vaietut ja vaiennetut – Karjalankieliset ja karjalaiset Suomessa* on kaikki kivet kääntävä, toimintaohjeet sisältävä tutkimus ja kuvaus jonka jokaisen lainsäätäjän, virkamiehen, opettajan ja opiskelijan pitäisi lukea, jotta yhden kansan ja kielen pitkään jatkunut syrjintä loppuisi. Siteeraan kirjaa sivulta 267: ”Tämä kirja on otsikkonsa mukaisesti kertomus Suomessa vaiettuista ja vaiennetuista karjalankielisistä karjalaisista, mutta myös niistä 2010-luvun ilahduttavista uusista tuulista, joiden myötä karjalan säilymiselle elävänä kielenä Suomessa avautuu realistisia mahdollisuuksia. Kirjan voi lisäksi nähdä eräänlaisena vaihtoehtoisena aikamatkana Suomen historiaan autonomian ajasta nykypäivään, sillä

Vuoden karjalainen pitäjä- tai kyläkirja

Vuoden karjalaisen pitäjä- tai kyläkirjan voittaja ratkeaa tämä lehden painoon menon jälkeen. Kirjan valitsee liiton puheenjohtaja **Pertti Hakanen**. Pitäjä- tai kyläkirjan voittaja kerrotaan liiton verkkosivuilla ja seuraavassa jäsenlehdessä helmikuussa.

siinä kerrotaan sellaisesta osasta suomalaisen kansakunnan synnyn ja kansallisen yhtenäisyyden rakentumisen hintaa, josta sekä historiankirjoituksessa että suomalaisessa yhteiskunnassa on toistaiseksi enimmäkseen vaiettu. Karjalankieliset karjalaiset ovat päässeet osallisiksi sodanjälkeisen Suomen elintason noususta ja koulutus- ja työmahdollisuuksien lisääntymisestä siinä kuin muutkin suomalaiset. Osallisuudesta menestykseen karjalankieliset ovat kuitenkin maksaneet korkean hinnan, lähestulkoon kokonaisen kielen ja kulttuurin verran.”

Valintani Vuoden 2017 karjalaiseksi kirjaksi on Anneli Sarhimaan *Vaietut ja vaiennetut – Karjalankieliset ja karjalaiset Suomessa*.

Petri Liski

Petri Liski on karjalaisjuurinen näyttelijä, joka työskentelee Kansallisteatterissa.